

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

I. ลักษณะของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและสาร

ในการสื่อสารนอกจากจะต้องมีผู้ส่งสารและผู้รับสารแล้ว ก็ยังจำเป็นที่จะต้องมีส่วนสื่อ (medium) ซึ่งเป็นทางผ่านของสารหรือข้อมูล และจะต้องมีสาร (message) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้ส่งสารต้องการจะส่งหรือถ่ายทอดให้กับผู้รับสาร โดยที่องค์ประกอบของการสื่อสารทั้งหมดนี้จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งมิได้ แต่โดยทั่วไปในการสื่อสาร เรามักจะให้ความสำคัญและให้ความสนใจกับเนื้อหาของสารที่นำเสนอในสื่อเท่านั้น โดยที่เราแทบจะไม่ได้ให้ความสนใจกับลักษณะและรูปแบบการนำเสนอของสื่อเลย (Meyrowitz , 1993)

สื่อแต่ละประเภทจะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน ซึ่งลักษณะเฉพาะนี้ได้มีส่วนในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของสื่อแต่ละประเภทให้แตกต่างกันไปด้วย ทั้งนี้ Meyrowitz กล่าวว่า แม้ว่าเราจะพยายามควบคุมเนื้อหาที่นำเสนอในสื่อให้คงที่แล้ว แต่รูปแบบของข่าวสารก็มักจะเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของสื่อเสมอ เช่น ในการเสนอข่าวเดียวกัน การเสนอข่าวในโทรทัศน์มักจะมีการเสนอภาพเหตุการณ์ไปด้วยพร้อม ๆ กับการรายงานข่าว แต่ในหนังสือพิมพ์จะมีการเสนอภาพข่าวประกอบเนื้อหาข่าวไปด้วย ถ้าหากข่าวนั้นเป็นข่าวเด่นจริง ๆ เท่านั้น

McLuhan (1964) ได้กล่าวไว้ว่า “medium is the message” โดยเขาให้เหตุผลว่าสื่อ (medium) เป็นสิ่งที่กำหนดและควบคุมรูปแบบการรับรู้ของคน หากสื่อมีลักษณะอย่างไร คนก็จะต้องปรับตัวและปรับกระบวนการรับรู้เพื่อให้เข้ากับลักษณะของสื่อ นั้น ๆ ได้ จึงอาจจะกล่าวได้ว่าสื่อมีอิทธิพลในการกำหนดการรับรู้ของคนเป็นอย่างมาก หรืออีกนัยหนึ่งลักษณะของสื่อจัดเป็นสารประเภทหนึ่งที่ได้ส่งทอดมายังผู้รับสารขณะเปิดรับข่าวสาร โดยการเข้ามากำหนดรูปแบบการรับรู้ของผู้รับสาร โดยที่ผู้รับสารอาจจะไม่รู้ตัวเลยก็ได้

มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ชี้ให้เห็นถึงการที่ลักษณะของสื่อได้กำหนดรูปแบบการนำเสนอของสื่อและการรับรู้ของคน เช่น Hofstetter และ Dozier (1986) พบว่าการเสนอข่าวของโทรทัศน์จะมี

การเสนอภาพและเหตุการณ์ที่แปลกประหลาดเพื่อดึงดูดผู้ชมให้เข้ามาเปิดรับข่าวสารให้มากที่สุด ทั้งนี้ก็เพื่อการแข่งขันกันในเชิงธุรกิจเป็นสำคัญ และในการเปรียบเทียบการเสนอข่าวในเชิงลบของสื่อสิ่งพิมพ์ ภาพนิ่งและโทรทัศน์ ก็พบว่าในการเสนอข่าวลบบางประเภทโทรทัศน์สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้ชมได้มากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ (Bennett, Swenson and Wilkinson, 1992)

จะเห็นได้ว่าสื่อมีพลังที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งในวิธีการนำเสนอข่าวสารและรูปแบบของสาร ซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้และการตีความของผู้รับ นอกจากนี้สื่อยังได้เปลี่ยนแปลงลักษณะการเรียนรู้ของผู้รับสารอีกด้วย โดยเฉพาะในทุกวันนี้ที่ได้มีการหลอมรวมสื่อ ทั้งโทรศัพท์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ คอมพิวเตอร์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร รวมทั้งหนังสือต่าง ๆ ให้มาอยู่ในฐานข้อมูล (database) ซึ่งมีการนำเสนอทั้งสี สว่าง เสียง กราฟิกและองค์ประกอบอื่น ๆ อีกมากมายที่จำเป็นต้องใช้ในการดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร ให้มาเปิดรับสารที่บรรณาธิการและคณะผู้จัดทำต้องการนำเสนอได้ จึงเห็นได้ว่าพัฒนาการก้าวใหม่ของสื่อที่ได้เปลี่ยนแปลงลักษณะของสื่อ ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการรับรู้และการเรียนรู้ของผู้รับสารได้เป็นอย่างมากอีกด้วย (Willis, 1994)

สำหรับหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ซึ่งเป็นที่ที่จะใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นสื่อที่คนต้องรับข้อมูลจากการอ่านเหมือนกัน และมีบทบาทในการนำเสนอข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้กับผู้คนในสังคมเหมือน ๆ กันด้วย โดยที่เนื้อหาที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ประเภทนี้ มักจะเป็นเนื้อหาชุดเดียวกันหรือมีความคล้ายคลึงกันมากที่สุด แต่หนังสือพิมพ์จะมีการนำเสนอเนื้อหาบนหน้ากระดาษ ในขณะที่หนังสือพิมพ์ออนไลน์จะมีการนำเสนอเนื้อหาบนจอคอมพิวเตอร์ ซึ่งการนำเสนอข่าวสารในสื่อที่แตกต่างกันนี้ ก็จะมีผลให้หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์มีความแตกต่างกันในด้านอื่น ๆ ด้วย

ลักษณะเฉพาะของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

หนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีการนำเสนอข่าวสารบนหน้ากระดาษ (broadsheet) ผู้อ่านจึงสามารถเปิดพลิกหน้าอ่านได้รวดเร็วตามความต้องการ และสามารถจัดวางหนังสือพิมพ์ได้ตามความเหมาะสมกับระดับสายตาในขณะที่เปิดอ่าน และเนื่องจากหนังสือพิมพ์จะมีจำนวนหน้าในการเสนอข่าวสารต่าง ๆ ได้จำกัด จึงต้องมีการคัดเลือกข่าวสารข้อมูลที่จะนำเสนอในแต่ละฉบับให้สัมพันธ์กับขนาดของเนื้อที่ที่มีอยู่ โดยที่หนังสือพิมพ์ใน 1 ฉบับจะมีการแบ่งเป็นสัดส่วนของ

เนื้อหาและโฆษณา 40:60 โดยประมาณ ก็จะเป็นส่วนของเนื้อหา 40 เปอร์เซ็นต์และส่วนของโฆษณา 60 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากข้อจำกัดด้านต้นทุนการผลิตนั่นเองที่ทำให้ต้องจำกัดเนื้อหาในการนำเสนอเนื้อหา

นอกจากนี้รูปแบบในการเรียงพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ก็จะคล้ายคลึงกันในแทบทุกฉบับ นั่นคือรูปแบบและขนาดของตัวหนังสือที่นำเสนอเนื้อหาจะเป็นรูปแบบเดียวกันหมด การใช้สีสันในหนังสือพิมพ์ก็จะจำกัดเช่นกัน โดยจะมีการใช้สีขาวดำแทบทั้งฉบับ ยกเว้นแต่ในส่วนของรูปภาพและกราฟิกที่นำเสนอในหน้าหนึ่งเท่านั้นที่จะมีการใช้สีอื่น ๆ บ้าง

ยิ่งไปกว่านั้นหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ไม่มีการส่งสารเกี่ยวข้องเป็นเครือข่ายเหมือนหนังสือพิมพ์ออนไลน์ แต่จะนำเสนอข้อมูลภายในเนื้อที่ของหนังสือพิมพ์ 1 ฉบับเท่านั้น และผู้ผลิตสามารถเป็นผู้ส่งสารให้กับผู้อ่านได้ทางเดียวเท่านั้น หากผู้อ่านต้องการจะติดต่อหรือสื่อสารกับผู้ผลิตหรือกองบรรณาธิการก็ต้องใช้วิธีการสื่อสารในรูปแบบอื่นช่วย เช่น การเขียนจดหมายหรือการโทรศัพท์ เป็นต้น

หนังสือพิมพ์ออนไลน์

หนังสือพิมพ์ออนไลน์เป็นสื่อที่มีการนำเสนอข่าวสารและข้อมูลผ่านทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ออนไลน์ หนังสือพิมพ์ออนไลน์จึงมีลักษณะเด่นในด้านการมีระบบหรือฐานข้อมูลที่กว้างมาก เนื่องจากผู้อ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์จะต้องอ่านข่าวจากจอคอมพิวเตอร์ ลักษณะเฉพาะของจอคอมพิวเตอร์ที่จะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้อ่าน จึงจะเป็นลักษณะที่จะมีอิทธิพลต่อผู้อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ด้วยเช่นทิศทางของจอที่ตั้งตรง (orientation) การเคลื่อนไหวในจอ (dynamics) การมีแสงกระพริบ (flicker) รวมทั้งคุณภาพของจอคอมพิวเตอร์ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้การเปิดรับข่าวสารข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ก็จะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน (step by step) และผู้อ่านสามารถที่จะเปิดรับข่าวสารได้ที่หน้าจอเท่านั้น ผู้อ่านจะต้องเลือกหัวข้อข่าวที่จะอ่านก่อนจึงจะเข้าไปอ่านเนื้อหาข่าวได้ เมื่อเลือกข่าวที่จะอ่านแล้ว ผู้อ่านก็จะต้องรอให้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ออนไลน์ดึงข้อมูลที่เป็นเนื้อหาข่าวมาให้อ่าน และในการจะเข้าไปอ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์แต่ละครั้ง ก็จะต้องติดต่อสื่อสารไปยังศูนย์ข้อมูลของหนังสือพิมพ์ก่อนทุกครั้ง

อย่างไรก็ตามการเปิดรับข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ผู้อ่านสามารถที่จะปรับเปลี่ยนขนาดและรูปแบบของตัวอักษร (font) ได้ตามความต้องการ นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ออนไลน์จะมีระบบการค้นหาข้อมูลบริการให้กับผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสามารถค้นหาว่าที่ต้องการอ่านได้สะดวกขึ้น และระบบการสื่อสารของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ก็จะมีเครื่องมือ (tool) หรือคำแนะนำการใช้ในระบบ (help system) ให้กับผู้อ่านด้วย แต่ถึงแม้จะมีคำแนะนำหรือระบบการช่วยผู้อ่าน ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ก็จำเป็นที่จะต้องมีความรู้พื้นฐานในการใช้งานคอมพิวเตอร์มาก่อน

รูปแบบการนำเสนอของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

หนังสือพิมพ์

เนื่องจากหนังสือพิมพ์ได้มีบทบาทในการนำเสนอข่าวสารมายาวนานจึงทำให้หนังสือพิมพ์มีรูปแบบการนำเสนอที่เป็นมาตรฐานและเป็นสากล กล่าวคือ หนังสือพิมพ์จะมีการนำเสนอข่าวเด่นหรือข่าวสำคัญประจำฉบับในหน้าหนึ่ง โดยที่ข่าวที่มีความสำคัญมากที่สุดก็จะมีการใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่ที่สุดในการพาดหัวข่าว และในหน้าหนึ่งนี้จะไม่มีการจำกัดประเภทของข่าวที่นำเสนอด้วย นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังมีสารบัญหรือดัชนีย่อที่นำเสนอในหน้าแรกที่ช่วยชี้แนะผู้อ่านให้ทราบถึงข่าวเด่นอื่น ๆ ที่น่าสนใจในฉบับอีก และบทบรรณาธิการก็จะเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านได้รู้ว่าข่าวใดที่กำลังเป็นที่สนใจของผู้คนในสังคมอยู่

ส่วนในหน้าอื่น ๆ ของหนังสือพิมพ์จะมีการจัดข่าวเป็นประเภท (sections) ซึ่งในแต่ละหน้าจะมีการนำเสนอข่าวประเภทหนึ่ง ๆ เป็นประจำ จึงทำให้ผู้อ่านรู้ว่าถ้าจะอ่านข่าวประเภทนี้ควรจะพลิกไปอ่านในหน้าใด และความสำคัญของข่าวที่นำเสนอในแต่ละหน้า ก็จะอยู่ที่ขนาดของตัวอักษรที่ใช้พาดหัวข่าวด้วยเช่นกัน โดยที่จะมีการใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่ที่สุดพาดหัวข่าวกับข่าวที่มีความสำคัญมากที่สุด แต่ขนาดตัวอักษรที่นำเสนอเนื้อหาข่าวในหนังสือพิมพ์จะมีขนาดเท่ากันทั้งฉบับ และเนื้อหาข่าวก็จะมีการจัดเป็นคอลัมน์เพื่อความสะดวกในการอ่านด้วย

นอกจากนี้ผู้อ่านยังสามารถรับรู้เนื้อหาข่าวได้อย่างรวดเร็วจากการกวาดสายตาอ่านความนำ (lead) ของข่าว เพราะการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์จะอยู่ในลักษณะปิรามิดหัวกลับ (inverted pyramids) คือส่วนสำคัญที่สุดของข่าวจะนำเสนอไว้ด้านบนของข่าว แล้วจึงค่อยขยายความรายละเอียดต่าง ๆ ของข่าวลงมาตามลำดับนั่นเอง การอ่านข่าวเฉพาะส่วนของความนำจึงสามารถทำให้ผู้อ่านรับรู้ได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไรและเมื่อไร ได้ทันที

หนังสือพิมพ์ออนไลน์

การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ยังไม่มีรูปแบบที่แน่นอน เพราะหนังสือพิมพ์ออนไลน์ยังเป็นสื่อใหม่ที่เพิ่งเข้ามามีบทบาทในการนำเสนอข่าวสารได้ไม่นาน แต่รูปแบบการนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ออนไลน์แต่ละฉบับ ก็ไม่ได้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้ลักษณะการนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ส่วนใหญ่คือ การมีฐานข้อมูลที่กว้างมาก ผู้อ่านสามารถเลือกอ่านข่าวต่าง ๆ ในอดีตได้ และอาจจะสามารถเลือกอ่านข่าวสารประเภทอื่น ๆ ที่ไม่มีการนำเสนอในหนังสือพิมพ์ได้อีกด้วย

หนังสือพิมพ์ออนไลน์จะไม่มีสิ่งชี้แนะผู้อ่านให้เห็นถึงความสำคัญของข่าวบางข่าวเหมือนในหนังสือพิมพ์ กล่าวคือ การนำเสนอหัวข้อข่าวของหนังสือพิมพ์จะใช้ตัวอักษรขนาดเดียวกันหมด และจะมีการจัดหัวข้อข่าวเรียงกันไปตามประเภทของข่าว ผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์จึงต้องเลือกอ่านข่าวต่าง ๆ ตามความสนใจของตัวเอง อย่างไรก็ตามในหนังสือพิมพ์ออนไลน์บางฉบับจะมีการนำเสนอความน่าควบคู่ไปกับหัวข้อข่าวแต่ละข่าวด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ในลักษณะนี้ สามารถอ่านความน่าของข่าวไปได้พร้อม ๆ กับการอ่านหัวข้อข่าวเลย

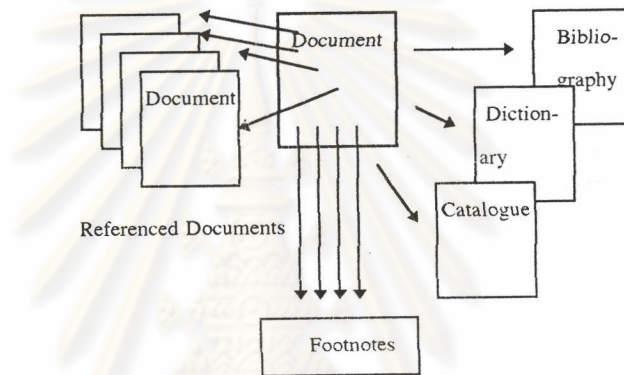
สำหรับระบบการสื่อข่าวในรูปแบบของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่มีการนำเสนอผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตนั้น จะมีลักษณะเด่นที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ การใช้ระบบไฮเปอร์เท็กซ์ (hypertext) ในการนำเสนอข้อมูล ซึ่งระบบไฮเปอร์เท็กซ์นี้เป็นลักษณะของระบบการจัดการข้อมูลที่มีเฉพาะในคอมพิวเตอร์เท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไฮเปอร์เท็กซ์ (Hypertext)

(Ritchie , 1989)

ไฮเปอร์เท็กซ์ (Hypertext) เป็นระบบการจัดการข้อมูล ซึ่งแสดงออกมาในรูปการเชื่อมโยงแหล่งข่าวสาร (node) ต่าง ๆ โดยตัวเชื่อม (link) ซึ่ง nodes เหล่านี้ อาจจะประกอบด้วยเอกสาร (text) กราฟิค (graphics) เสียง (audio) วิดีโอ (video) หรือสามารถเชื่อมกับซอฟต์แวร์ (software) หรือข้อมูล (data) อื่น ๆ ได้อีก ทั้งนี้ลักษณะของการเชื่อมโยงเอกสารต่าง ๆ มีลักษณะดังในรูปที่ 1 ข้างล่างนี้

รูปที่ 1 โครงสร้างของระบบไฮเปอร์เท็กซ์

ขณะนี้ไฮเปอร์เท็กซ์ถูกนำมาอธิบายถึงระบบซึ่งสร้างและตีพิมพ์ในเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่านสูง โดยที่ลักษณะที่โดดเด่นของไฮเปอร์เท็กซ์คือ การไม่เป็นการเชื่อมโยงข่าวสารในลักษณะเส้นตรง (non-linear) คืออาจมีการเชื่อมโยงข้อมูลบางส่วนในระบบกับข้อมูลอื่น ๆ เช่น มีการอธิบายและขยายความ การแสดงความคิดเห็น หรือ คำวิจารณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น ๆ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในระบบไฮเปอร์เท็กซ์

เนื่องจากข้อมูลไฮเปอร์เท็กซ์แตกต่างจากข้อมูลในกระดาษอย่างมาก จึงเป็นไปได้ที่จะคาดหวังให้ผู้เขียนเรียนรู้ศิลปะการเขียนข้อมูลในระบบไฮเปอร์เท็กซ์ได้อย่างรวดเร็ว ในทางตรงข้ามผู้เขียนมักจะยังต้องการที่จะเลียนแบบการเขียนในกระดาษ ซึ่งจะส่งผลให้ไฮเปอร์เท็กซ์มีลักษณะที่แย่ง

นอกจากนี้ในส่วนของผู้อ่าน ปัจจัยที่แบ่งแยกความสามารถในการยอมรับไฮเปอร์เท็กซ์ของผู้อ่านมีดังนี้

- การใช้ระบบไฮเปอร์เท็กซ์อย่างเหมาะสม โดยจะต้องแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างระบบการจัดเอกสารของไฮเปอร์เท็กซ์และกระดาษให้ได้
- คุณภาพของรูปภาพและการออกแบบ เป็นพื้นฐานของการยอมรับและเข้าใจข้อมูลของผู้อ่าน ซึ่งผู้เขียนหรือผู้สร้างข้อมูลสามารถดึงดูดผู้อ่านได้ด้วยรูปภาพและกราฟิก
- รูปแบบการเชื่อมโยงข้อมูล ซึ่งการหลงทางในระบบเป็นเรื่องที่มีการเน้นมากที่สุดเรื่องหนึ่งในระบบไฮเปอร์เท็กซ์ จึงได้มีการสร้างตัวช่วย (aids) ขึ้นมาเพื่อช่วยผู้อ่านในการค้นหาข้อมูลและกลับมาสู่จุดเดิมเมื่อหลงทาง

การหลงทางในระบบไฮเปอร์เท็กซ์อาจเนื่องมาจากสาเหตุที่แตกต่างกันมากมาย ซึ่ง Brown (อ้างถึงใน Ritchie อ้างแล้ว) ได้เสนอว่าการหลงทางอาจมีสาเหตุมาจาก

1. ผู้อ่านไม่เข้าใจระบบการเชื่อมโยงข้อมูลของระบบไฮเปอร์เท็กซ์
2. ผู้อ่านไม่เข้าใจวิธีการที่ผู้เขียนสร้างข้อมูล
3. ผู้อ่านไปผิดทางและไม่รู้ว่าจะกลับมาที่เดิมอย่างไร

ตารางที่ยังมีการพัฒนาระบบ และผู้เขียนมีความพยายามจะสร้างสรรค์รูปแบบ (model) ของโครงสร้างการจัดข้อมูลที่ชัดเจนและสัมพันธ์กัน ก็คงจะสามารถกำจัดปัญหาไปได้ในที่สุด

จะเห็นได้ว่านอกจากลักษณะเฉพาะและรูปแบบการนำเสนอของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้เข้ามาเปิดรับข่าวสารหนึ่ง ๆ ได้แล้ว ส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้ในหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับก็คือ รูปภาพและกราฟิก ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มสีสันและความสวยงามให้กับหนังสือพิมพ์ได้อย่างมาก และนอกจากนี้รูปภาพและกราฟิกยังอาจจะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้เข้ามาเปิดรับข่าวสารหนึ่ง ๆ ได้ไม่น้อย

รูปภาพและกราฟิก

ประเภทของรูปภาพและกราฟิกที่นำเสนอในงานหนังสือพิมพ์มีดังนี้

1. ภาพข่าว (News photos) เป็นภาพที่ใช้ประกอบข่าว หรือใช้เป็นข่าวเอง (ไม่มีเนื้อข่าวประกอบ) ภาพเหล่านี้มักใช้แสดงการกระทำ แสดงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละวัน เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้เข้าไปอ่านข่าวแต่ละเรื่อง

2. ภาพพิเศษ (Feature pictures) จะใช้เป็นภาพเดี่ยว ๆ หรือใช้ประกอบข่าวก็ได้ เป็นภาพที่แสดงให้เห็นการกระทำ หน้าคน หรือลักษณะเฉพาะอย่าง สำหรับภาพที่เป็นภาพเดี่ยว ๆ (ไม่มีเนื้อข่าวประกอบ) มักจะเป็นภาพที่สามารถเพิ่มสีสันให้กับหน้าข่าว และยังสามารถดึงดูดผู้อ่านได้อีกด้วย

3. ภาพหัวหรือหน้าคน (Head or 'mug' shots) ภาพเหล่านี้มักจะมีขนาด 1-2 คอลัมน์ จะแสดงให้เห็นแค่ส่วนหัวหรือหน้าของบุคคล ซึ่งต้องการเน้นให้ผู้อ่านเห็นเป็นกรณีพิเศษ

4. ภาพสังคม (Community art) เป็นภาพแสดงพฤติกรรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคม เช่น การมอบรางวัล ภาพกลุ่มคนกำลังจ้องมองอะไรบางอย่างอยู่หรือกำลังมองกล้องรวมไปถึงภาพงานสังสรรค์ต่าง ๆ ด้วย

5. แผนที่ (Maps) การจัดทำแผนที่ขึ้นก็เพื่อจะแสดงให้เห็นที่เกิดเหตุในข่าว ซึ่งถือเป็นบริการที่มีประโยชน์อย่างหนึ่งของหนังสือพิมพ์ และแผนที่ยังจะช่วยทำให้ข่าวมีความสมบูรณ์ ทั้งยังช่วยประมวลเหตุการณ์ในข่าวได้ด้วย

6. กราฟ (Graphs) เป็นสิ่งที่ใช้ในการช่วยอธิบายข่าวได้อย่างดี กราฟที่ดีควรจะช่วยเพิ่มความรู้อและความเข้าใจ ซึ่งหากกราฟมีลักษณะที่ซับซ้อน ไม่ชัดเจน ก็อาจทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจได้เช่นกัน

7. ภาพวาด (Drawings) จุดสำคัญของภาพวาดคือต้องมีความชัดเจน สามารถผ่อนคลายผู้อ่าน ให้ข้อมูลเพิ่มเติม หรือให้ความบันเทิงกับผู้อ่านก็ได้ (Stovall , Self and Mullins , 1984)

ทั้งนี้จากการศึกษาหนังสือพิมพ์รายวันจำนวน 30 ฉบับในสหรัฐอเมริกาพบว่า ในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งจะมีกราฟิกเฉลี่ยประมาณ 31.56 ชิ้น และจะมีกราฟิก 1 ชิ้นทุก ๆ 17.48 หน้า การวิเคราะห์ถึงการกระจายของกราฟิกในหนังสือพิมพ์ ก็พบว่ากราฟิกจะอยู่ในข่าวทั่ว ๆ ไป 58.4% อยู่ในส่วนของธุรกิจ 27.6% ในส่วนเฉพาะส่วนต่าง ๆ เช่น ส่วนบันเทิง อาหาร ครอบครัว และสังคม มีกราฟิก 10.1% และในส่วนของกีฬาอีก 3.9% ส่วนด้านการใช้สีสันก็พบว่า 87.5% ของกราฟิกใช้สีขาวดำ (Smith and Hajash , 1988)

การใช้รูปภาพและสีสรรในหน้าหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะใด ถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยรักษาสมาชิกของหนังสือพิมพ์ และช่วยดึงดูดผู้อ่านให้เข้ามาอ่านเนื้อหาของเรื่องได้อย่างน่าอัศจรรย์ รูปภาพสามารถบรรยายถึงเรื่องราวบางอย่างได้ดีกว่าตัวหนังสือ เช่น ภาพความรุนแรง ภาพสะท้อนอารมณ์ และถึงแม้ในบางครั้งตัวหนังสือจะสามารถบรรยายได้ดีกว่า รูปภาพก็จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น (Gibson , 1991)

ส่วนรูปภาพและกราฟิกที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ออนไลน์นั้นจะมีลักษณะพิเศษเพิ่มขึ้นไปจากรูปภาพและกราฟิกที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์อีก คือ ในหนังสือพิมพ์ออนไลน์สามารถเพิ่มสีสรรให้กับรูปภาพและกราฟิกได้ไม่จำกัด เพราะการใช้สีสรรต่าง ๆ ในระบบคอมพิวเตอร์เป็นเรื่องทางเทคนิค ไม่เกี่ยวเนื่องกับต้นทุนการผลิตเช่นในหนังสือพิมพ์ และนอกจากจะสามารถใช้สีสรรได้อย่างเต็มที่แล้วรูปภาพและกราฟิกต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ระบบอินเทอร์เน็ตยังสามารถทำให้เป็นภาพที่สามารถเคลื่อนไหวได้เหมือนจริงอีกด้วย จึงนับได้ว่าหนังสือพิมพ์ออนไลน์ได้เปรียบหนังสือพิมพ์ในด้านการนำเสนอรูปภาพและกราฟิกอย่างเห็นได้ชัด

Gilbert Schleuder (1990) ได้เสนอผลการวิจัยว่า สีสรรที่ใช้ในรูปภาพและกราฟิกจะช่วยเพิ่มอัตราความเร็วในการประมวลข้อมูล ดังนั้นสีขาวและสีดำที่มักจะใช้ในรูปภาพและกราฟิกในหนังสือพิมพ์ ก็จะต้องใช้เวลาในการประมวลข้อมูลนานกว่า เพราะไม่มีสีสรรช่วยกระตุ้นความจำ ยิ่งไปกว่านั้นรูปภาพที่มีลักษณะซับซ้อนจะช่วยให้จดจำภาพได้ดีกว่ารูปภาพธรรมดา ๆ ด้วย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าหนังสือพิมพ์จะสามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้แล้ว ก็ยังจะต้องแข่งกันแย่งเวลาของผู้อ่านกับสื่ออื่น ๆ ให้ได้มากที่สุดด้วย ซึ่งโดยปกติก็สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่า คนทั่วไปจะให้เวลากับการอ่านน้อยที่สุดอยู่แล้ว (Stovall et al. อ้างแล้ว)

II. กลไกการเรียนรู้และการรับรู้ของมนุษย์ในการใช้สื่อ

แบบแผนการรับรู้ของคน (Schema)

แบบแผนการรับรู้ คือ โครงสร้างของความรู้ที่อยู่ในสมองหรือความนึกคิดของคน แบบแผนการรับรู้ของคนจะเป็นสิ่งที่กำหนดและควบคุมรูปแบบการรับรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ได้รับเข้ามา ทั้งนี้เราสามารถทำความเข้าใจสิ่งที่ซับซ้อน คาดเดาสิ่งที่ยังไม่เกิด และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้ ก็เนื่องจากการทำงานของแบบแผนการรับรู้นั่นเอง (Best, 1986) ทั้งนี้คนเราจะมีแบบแผนการรับรู้ใน 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ แบบแผนการรับรู้ทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับโลกและสังคม (schematic knowledge) เช่น การรับรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และแบบแผนการรับรู้เกี่ยวกับการสื่อสาร (meta-schema of communication) เช่น การรับรู้ถึงท่าทางและน้ำเสียงของกลุ่มสนทนาในขณะสนทนา เป็นต้น โดยที่แบบแผนการรับรู้เป็นโครงสร้างของความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่คนได้จัดเป็นระบบหรือเป็นกลุ่มไว้ในสมองแล้ว (Abbott, Black, and Smith, 1985 อ้างถึงใน Hawkins and Daly, 1988) และโดยปรกตินักจะใช้แบบแผนการรับรู้ในการประมวลข้อมูลอยู่แล้ว แต่หากคนมีแบบแผนการรับรู้ในเรื่องใด ก็จะสามารถประมวลข้อมูลและทำความเข้าใจเรื่องนั้น ๆ ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และใช้ความพยายามในการประมวลข้อมูลน้อยลง (Cantor, Mischel, and Schwartz, 1982 อ้างถึงใน Hawkins and Daly อ้างแล้ว)

ในส่วนของแบบแผนการรับรู้ในการสื่อสารของคน Daly (อ้างถึงใน Hawkins and Daly อ้างแล้ว) ได้ทำการศึกษาพบว่า ในการสื่อสารคนจะมีแบบแผนการรับรู้ใน 2 ลักษณะคือ การรับรู้รูปแบบหรือลักษณะการสื่อสาร (feature of communication) และการรับรู้เนื้อหาในการสื่อสาร (content of communication) ทั้งนี้คนจะประมวลข้อมูลและทำความเข้าใจเนื้อหาในการสื่อสารได้จากแบบแผนการรับรู้เกี่ยวกับโลกและสังคมโดยทั่ว ๆ ไป แต่ถ้าหากคนได้ตระหนักถึงรูปแบบหรือลักษณะของการสื่อสารด้วยแล้ว ก็จะทำให้สามารถรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จากการสื่อสารนั้นในลักษณะที่ลึกและซับซ้อนขึ้นไปอีก เช่น ในการสนทนานักหากเราพิจารณาน้ำเสียงและท่าทางของกลุ่มสนทนาประกอบกับถ้อยคำที่เขาได้พูด ก็จะทำให้สามารถรับรู้และตีความข้อมูลที่ได้รับมาดียิ่งขึ้นกว่าการตีความหมายจากถ้อยคำแต่เพียงอย่างเดียว

ในการวิจัยเกี่ยวกับแบบแผนการรับรู้ทางสื่อสารมวลชนพบว่า คนเราจะมีแบบแผนการรับรู้โครงสร้างของเรื่อง (story schema) ลักษณะต่าง ๆ ที่สื่อมวลชนนำเสนอ กล่าวคือแบบแผนการรับรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของเรื่อง จะทำให้คนรู้ว่าเรื่องราวที่สื่อนำเสนอมีโครงสร้างอย่างไร จึงทำให้คนสามารถคาดเดาและทำนายตอนต่อ ๆ ไปของเรื่องนั้น ๆ ได้ (Mandler, 1978

อ้างถึงใน Hawkins and Daly อ้างแล้ว) ในการดูละครหรืออ่านหนังสือคนจึงสามารถเลือกให้ความสนใจกับบางจุดบางตอนที่สำคัญได้ถูกต้อง (Hawkins and Daly, 1988) ทั้งนี้แบบแผนการรับรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของเรื่อง ก็จะแตกต่างกันไปตามประเภทของเรื่องที่น่าสนใจด้วย

นอกจากนี้ Hawkin และ Daly ยังได้กล่าวอีกว่า แบบแผนการรับรู้เกี่ยวกับรูปแบบและโครงสร้างของเรื่องที่น่าสนใจ จะทำให้คนสามารถรับรู้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ในการดูเกมโชว์ (game shows) รายการสนทนา (talk shows) รายการข่าวและรายการบันเทิงอื่น ๆ คนจะใช้แบบแผนการรับรู้ในลักษณะเดียวกัน แต่ในการอ่านหนังสือพิมพ์แบบแผนการรับรู้จะแตกต่างออกไป เพราะหนังสือพิมพ์มีโครงสร้างการนำเสนอข่าวสารที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ กล่าวคือ ข่าวหนังสือพิมพ์จะมีการนำเสนอในลักษณะพีระมิดหัวกลับ (inverted pyramid) มีการใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่พิเศษในการพาดหัวข่าว และมีการวางตำแหน่งของข่าวที่ทำให้ผู้อ่านทราบถึงความสำคัญของข่าวได้ ซึ่งการนำเสนอในลักษณะนี้แตกต่างจากการนำเสนอข่าวในสื่ออื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด

จะเห็นได้ว่าในการรับรู้และการประมวลข้อมูล คนจะใช้แบบแผนการรับรู้ทั่ว ๆ ไปมาทำความเข้าใจข้อมูล แต่การรับรู้ของคนจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถ้าคนรับรู้ถึงกลไกการสื่อสารหรือรับรู้ถึงรูปแบบการนำเสนอข้อมูลของสื่อ เพราะจะทำให้คนจะสามารถรับรู้ข้อมูลได้อย่างรวดเร็วขึ้น โดยใช้ความพยายามและความตั้งใจในการรับข้อมูลน้อยลง เช่น หากคนรับรู้โครงสร้างการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ ก็อาจจะให้ความสนใจกับความน่าเชื่อถือเป็นพิเศษ เพราะความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์จะเป็นส่วนที่บอกถึงประเด็นที่สำคัญที่สุดของข่าว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม Chandler (1995) ได้ชี้ให้เห็นว่า แบบแผนการรับรู้ของคนในเรื่องหนึ่ง ๆ จะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ ระดับความรู้และบทบาททางสังคมของบุคคล ซึ่งเมื่อแบบแผนการรับรู้ของคนต่างกันแล้ว ก็จะมีผลให้คนเข้าใจเรื่องหนึ่ง ๆ ได้แตกต่างกัน ดังนั้นในการอ่านข้อความหนึ่ง ๆ คนจึงสามารถเข้าใจหรือตีความข้อความนั้น ๆ ได้แตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามความเข้าใจของผู้อ่านในเรื่องหนึ่ง ๆ ก็จะไม่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะถึงแม้การรับรู้จะต่างกัน ผู้อ่านก็จะตีความและเข้าใจข้อมูลบนพื้นฐานของสามัญสำนึก (common-sense) ร่วมกันเป็นหลัก

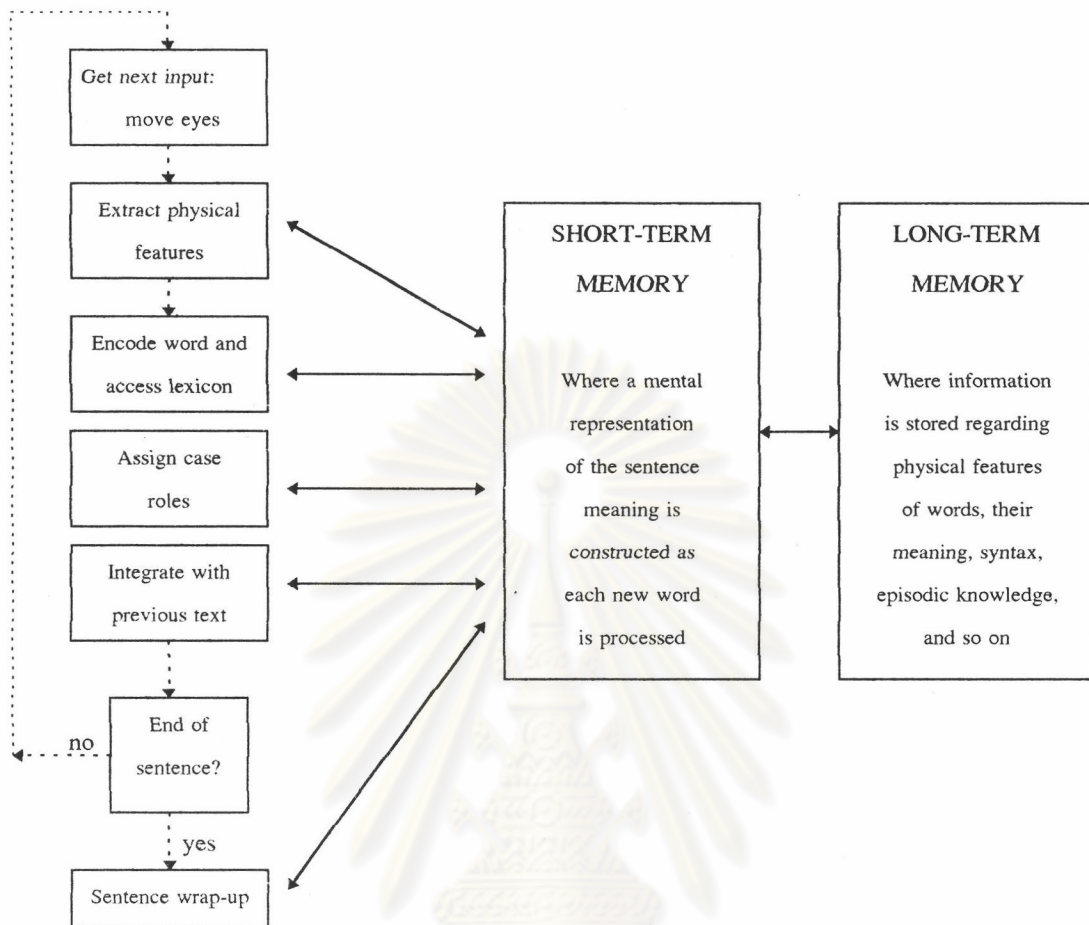
นอกจากนี้ Chandler ยังจะชี้ให้เห็นอีกว่าในการระลึกข้อมูลที่ได้อ่าน ผู้อ่านมักจะไม่ได้ระลึกข้อมูลออกมาในลักษณะที่เหมือนข้อความที่ได้อ่าน แต่ผู้อ่านจะจัดสร้างลักษณะของกลุ่มข้อมูลขึ้นใหม่ตามความเข้าใจของตน ทั้งนี้ก็เนื่องจาก schema ได้ประยุกต์และจัดการข้อมูลที่ได้รับเข้าไปเสียใหม่ให้สอดคล้องกับแบบแผนการรับรู้ (schema) ที่มีอยู่เดิม ซึ่งก็อาจจะมีผลให้ข้อมูลบางส่วนคลาดเคลื่อนไปจากข้อมูลจริงที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอก็ได้

การรับรู้และการจดจำข้อมูลจากการอ่าน

การอ่านถือเป็นทักษะที่ซับซ้อนอย่างหนึ่งในบรรดาทักษะด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งเมื่อกกล่าวถึงทักษะในการอ่าน ก็จะมีการเน้นอยู่ 2 ประเด็นคือ ความเร็วในการอ่านและการเข้าใจเนื้อหาที่อ่านอย่างถูกต้อง โดยที่การประมวลผลข้อมูลในการอ่านของคนเราจะขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหวของสายตาหรือการกวาดสายตาอ่านข้อความ เป็นประการสำคัญ ทั้งนี้การประมวลผลข้อมูลของคนจะเกี่ยวเนื่องกับทั้งด้านความเข้าใจข้อมูลและความเร็วในการอ่าน

สำหรับกระบวนการประมวลผลข้อมูลของคนเรา จะดำเนินไปโดยอัตโนมัติในขณะที่ผู้อ่านกวาดสายตาผ่านตัวหนังสือ โดยที่กระบวนการในการประมวลผลข้อมูลจะแสดงให้เห็นในรูปที่ 2 นี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 2 Model of Reading - กระบวนการประมวลผลข้อมูลจากการอ่าน

(Just and Carpenter,1977)

จากรูปที่แสดงในข้างต้น Just และ Carpenter แสดงให้เห็นว่าการประมวลผลข้อมูลจากการอ่านจะเริ่มต้นที่การเคลื่อนไหวหรือการกวาดสายตาของผู้อ่านผ่านตัวหนังสือ รูปแบบของตัวหนังสือ ความหมาย หน้าที่และบริบทของคำและประโยค จะถูกประมวลเข้าไปสู่ระบบความจำและความเข้าใจของผู้อ่านตามขั้นตอน ทั้งนี้ความเร็วในการประมวลผลขึ้นอยู่กับความยากง่ายของข้อมูล ความยาวของประโยค ช่องว่างระหว่างคำและความตั้งใจของผู้อ่านเป็นสำคัญ

การทำความเข้าใจข้อมูลจากการอ่านเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง โดยที่ทักษะในการอ่านเป็นทักษะที่ขึ้นอยู่กับความสามารถและประสบการณ์ของผู้อ่านแต่ละคน ผู้อ่านที่มีประสบการณ์มักจะไม่เริ่มอ่านตั้งแต่เริ่มต้นข้อความไปเรื่อย ๆ จนจบ แต่จะใช้การกวาดสายตาผ่านข้อความและ

เลือกให้ความสนใจกับเนื้อหาเพียงบางส่วนเท่านั้น ซึ่งผู้อ่านจะให้ความสำคัญกับข้อมูลในส่วนใด ก็ขึ้นอยู่กับความสนใจและประสบการณ์เดิมของแต่ละคนเป็นสำคัญ (Chandler, 1995)

ในส่วนของความเข้าใจจากการอ่านจะเกี่ยวข้องกับแบบแผนการรับรู้ (schema) ของแต่ละคน กล่าวคือ คนเราจะมีแบบแผนของการรับรู้สิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ และเมื่อได้อ่านข้อมูลชุดหนึ่ง ผู้อ่านก็จะโยงข้อมูลที่ได้รับรู้นั้นกับแบบแผนของการรับรู้ (schema) ที่มีอยู่ ถ้าข้อมูลใหม่ไม่สัมพันธ์กับแบบแผนการรับรู้ที่มีอยู่ ก็อาจจะมีการสร้างแบบแผนใหม่ขึ้นมา เพียงแต่ถ้าหากข้อมูลใหม่ที่ได้รับเข้าไปสอดคล้องสัมพันธ์กับแบบแผนที่มีอยู่เดิม ก็จะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจข้อมูลนั้นได้รวดเร็วขึ้นกว่าการจะต้องมาสร้างแบบแผนความรู้ใหม่นั้นเอง (Chandler อ้างแล้ว)

ในการทดลองด้านการอ่านของ Anderson (อ้างถึงใน Chandler อ้างแล้ว) พบว่าการเข้าใจความหมายของข้อความจะอยู่ที่การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะ (characteristics) ของข้อมูลและความรู้และการวิเคราะห์บริบท (context) ของผู้อ่าน หากข้อความมีความคลุมเครือหรือไม่สามารถเข้าใจได้อย่างกระจ่างชัด ผู้อ่านก็จะใช้ความรู้ (knowledge) และความสามารถในการตีความบริบทในการทำความเข้าใจข้อความนั้น ๆ อย่างเต็มที่

ในขั้นของการรับรู้ลักษณะของตัวหนังสือหรือข้อความ จะเห็นได้ว่าหากผู้อ่านอ่านข้อความจากสื่อที่ต่างกัน ผู้อ่านก็จะได้รับรู้ลักษณะของตัวหนังสือหรือข้อความในลักษณะที่แตกต่างกันไปด้วย ทั้งนี้เพราะลักษณะเฉพาะของสื่อจะกำหนดรูปแบบการนำเสนอของสื่อให้แตกต่างกันไป เช่น ขนาดตัวหนังสือที่นำเสนอเนื้อหาในหนังสือพิมพ์จะมีขนาดเล็กมาก แต่จะมีการจัดข้อความเป็นคอลัมน์ ช่วยให้ผู้อ่านสามารถกวาดสายตาดูข้อความได้ง่ายขึ้น ในขณะที่ในคอมพิวเตอร์ ผู้อ่านสามารถปรับเปลี่ยนขนาดและรูปแบบของตัวอักษรได้ตามต้องการ แต่การนำเสนอข้อมูลในคอมพิวเตอร์จะไม่มีการจัดเป็นคอลัมน์ ข้อความจะเรียงกันไปตามความกว้างของหน้าจอ ผู้อ่านจึงต้องกวาดสายตาในการอ่านในช่วงที่กว้างกว่าการอ่านจากหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ความเร็วในการอ่าน

ความเร็วในการอ่านจะขึ้นอยู่กับความยากง่ายของข้อมูลที่อ่านและความตั้งใจของผู้อ่าน เป็นสำคัญ (Atkinson, Atkinson และ Hilgard, 1953) โดยที่อัตราความเร็วในการอ่านของผู้ใหญ่โดยปรกติจะอยู่ระหว่าง 150-400 คำต่อนาที ประโยคที่มีความยาว 10 คำจึงใช้เวลาในการทำความเข้าใจประมาณ 1-3 วินาที ทั้งนี้ขนาดของตัวอักษรจะมีผลต่อการกวาดสายตาของผู้อ่านเพียงเล็กน้อย ในขณะที่ลักษณะตัวอักษร ช่องว่างระหว่างคำ และเครื่องหมายวรรคตอน จะมีผลต่อการกวาดสายตาหรือสามารถจับสายตา (fixations) ของผู้อ่านได้มากกว่า อีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าขนาดของตัวอักษรมีผลต่อความเร็วในการอ่านและการประมวลข้อมูลไม่มากนัก (Just and Carpenter, 1977)

นอกจากลักษณะและรูปแบบของตัวหนังสือหรือข้อความแล้ว ลักษณะเฉพาะของสื่อก็จะมีผลต่อความเร็วในการอ่านด้วย เช่น คอมพิวเตอร์จะมีหน้าจอที่ตั้งตรง ไม่สามารถปรับเอนให้เข้ากับระดับสายตาของผู้อ่านได้เหมือนหนังสือหรือกระดาษทั่ว ๆ ไป คนจึงจำเป็นต้องปรับระดับสายตาของตนเอง เพื่อให้สามารถอ่านข้อความบนหน้าจอได้ นอกจากนี้คอมพิวเตอร์ยังมีแสงสะท้อนออกมาจากหน้าจอ และมีการนำเสนอมูลเรียงตามความกว้างของหน้าจอ ซึ่งอาจจะมีผลให้การอ่านข้อความจากจอคอมพิวเตอร์ช้ากว่าการอ่านจากหน้ากระดาษได้เช่นกัน นอกจากนี้ความเร็วในการอ่านยังจะเกี่ยวข้องกับแบบแผนการรับรู้ของคนอีกด้วย กล่าวคือ ถ้าคนมีแบบแผนการรับรู้ (schema) ในเรื่องใด เขาก็จะสามารถประมวลข้อมูลในส่วนนั้นได้เร็วขึ้น และใช้ความพยายามในการประมวลข้อมูลน้อยลง (Cantor et al. อ้างถึงใน Hawkins and Daly อ้างแล้ว)

จะเห็นได้ว่าในการอ่านนั้นนอกจากแบบแผนการรับรู้ของผู้อ่านแต่ละคนจะแตกต่างกันไปแล้ว ลักษณะของสื่อก็อาจจะมีส่วนในการกำหนดการรับรู้ของผู้อ่านให้แตกต่างกันออกไปอีกก็ได้ ซึ่งในการศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้จากการอ่านข้อความจากกระดาษและคอมพิวเตอร์ก็ได้พบผลการศึกษาน่าสนใจดังต่อไปนี้

การอ่านจากหน้ากระดาษเปรียบเทียบกับจอคอมพิวเตอร์

การอ่านจากหน้ากระดาษและจอคอมพิวเตอร์จะได้ผลที่ต่างกันหลาย ๆ ด้าน โดยที่อาจกล่าวได้ว่า ความแตกต่างนี้เป็นผลมาจากลักษณะเฉพาะของแผ่นกระดาษและจอคอมพิวเตอร์เอง โดยที่ความแตกต่างที่น่าสนใจได้แก่

- ความเร็ว (Speed) จากการศึกษาทดลองโดยมากพบว่า การอ่านจากหน้าจอคอมพิวเตอร์จะช้ากว่าการอ่านจากกระดาษ โดยการอ่านจากหน้าจอจะทำให้ลดประสิทธิภาพด้านความเร็วลง 20-30% และถึงแม้ผลการศึกษานี้จะออกมาคล้าย ๆ กัน ก็ยังไม่ชัดเจนว่ากลไกตัวเดิมหรือเปล่า ที่มีผลต่อการอ่านซ้ำในการทดลองแต่ละครั้ง ทั้งนี้ตัวแปรที่อาจเข้ามาแทรกได้แก่ ขนาด ประเภท และคุณภาพของจอคอมพิวเตอร์ (Dillon , McKnight and Richardson , 1988)

- ความเข้าใจ (Comprehension) ในการศึกษาหลายชิ้นไม่พบความแตกต่างระหว่างการอ่านจากกระดาษและจอคอมพิวเตอร์เกี่ยวกับความเข้าใจ แต่ Cushman (อ้างถึงใน Dillon et al. อ้างแล้ว) ได้สังเกตพบว่า มีความสัมพันธ์ในทางลบระหว่างความเร็วในการอ่านและความเข้าใจ กล่าวคือ คนที่อ่านช้ามักจะมี ความเข้าใจได้สูงกว่าคนที่อ่านเร็ว นอกจากนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์หรือความคุ้นเคยกับการอ่านจากคอมพิวเตอร์ด้วย ซึ่งในการศึกษาที่ผ่านมาไม่น้อยมากที่ศึกษากับคนที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นประจำอยู่แล้ว

- ความชอบ (Preference) งานวิจัยในอดีตบางชิ้นพบว่า ผู้ใช้ที่ไม่มีทักษะมีแนวโน้มที่จะไม่ชอบการใช้คอมพิวเตอร์ การศึกษาเกี่ยวกับความชอบของ Muter et al. (อ้างถึงใน Dillon et al. อ้างแล้ว) พบว่า ผู้ใช้จะชอบการอ่านหนังสือมากกว่า โดยระบุว่าข้อได้เปรียบของหนังสือคือสามารถพลิกหน้ากลับไปกลับมาได้ง่าย ซึ่งจะเห็นว่าข้อจำกัดของคอมพิวเตอร์เป็นอุปสรรคต่อความชอบของบุคคล คุณภาพของกระดาษและคอมพิวเตอร์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความชอบและความพึงพอใจของผู้อ่าน นอกจากนี้ยังมีข้อพิจารณาถึงความยืดหยุ่นของหนังสือหรือกระดาษที่เหนือกว่าคอมพิวเตอร์คือ หนังสือสามารถพกพาไปไหนมาไหนได้ ราคาถูก มีความคุ้นเคย มีความเป็นส่วนตัว และใช้ง่ายกว่า

ทั้งนี้ในความแตกต่างของผลการศึกษานี้เปรียบเทียบดังกล่าว ก็อาจจะมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุหลายปัจจัย ซึ่งส่วนมากมักจะเกี่ยวเนื่องกับลักษณะเฉพาะของกระดาษและคอมพิวเตอร์ เช่น ทิศทางของจอ (Orientation) การเคลื่อนที่ของสายตา (Eye movement) ความยาวของบรรทัด

(Visual angle) ความสัมพันธ์ระหว่างความกว้างและความสูง (Aspect ratio) การเคลื่อนไหวในจอ (Dynamics) การมีแสงกระพริบ (Flicker) สีของตัวอักษรและพื้นหลัง (Image polarity) ลักษณะตัวอักษร (Display characteristics) และลักษณะของผู้ใช้ (User characteristics) เป็นต้น

สำหรับปัจจัยที่น่าสนใจในการศึกษาค้นคว้าได้แก่

- ลักษณะตัวอักษร (Display characteristics) ตัวอักษรบนจอคอมพิวเตอร์จะมีขนาดไม่แน่นอน โดยที่ผู้อ่านสามารถจะกำหนดเลือกได้เอง Gould et al. (อ้างถึงใน Dillon et al. อ้างแล้ว) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบตัวอักษร (font) มีผลเพียงเล็กน้อยในการอ่านจากกระดาษ และเกือบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะพูดถึงรูปแบบตัวอักษร โดยไม่สนใจตัวแปรด้านกายภาพของจอคอมพิวเตอร์ การแสดงภาพหรือความละเอียดของจอ (screen solution) และขนาดของลำแสง ซึ่งอาจจะช่วยเน้นให้เห็นถึงผลกระทบของปัจจัยที่จะเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ด้วยก็ได้

- ลักษณะของผู้ใช้ (User characteristics) การศึกษาส่วนมากจะทดลองกับผู้ใช้ที่ไม่มีทักษะ ซึ่งเป็นความจริงที่ว่า ประเภทของผู้ใช้ที่แตกต่างกันจะมีปฏิสัมพันธ์กับระบบคอมพิวเตอร์แตกต่างกันด้วย และเป็นไปได้ว่าความแตกต่างจากการอ่านในผลการศึกษารุ่นต่าง ๆ จะเป็นผลจากลักษณะเฉพาะของกลุ่มผู้ใช้ แต่จากการศึกษาไม่มีการรายงานถึงความแตกต่างด้านเพศและอายุ ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า คุณลักษณะเบื้องต้นของผู้ใช้ไม่ทำให้เกิดความแตกต่างในการอ่านจากสื่อทั้ง 2 ประเภทนี้ (Dillon et al. อ้างแล้ว)

นอกจากนี้ในการศึกษาของ Oliver (1993) ซึ่งศึกษาถึงการอ่านตรวจทานเพื่อหาคำผิดจากกระดาษและจอคอมพิวเตอร์ โดยเปรียบเทียบระหว่างคนที่มีความรู้และประสบการณ์กับคนที่ไม่มี พบว่าคนที่มีความรู้และประสบการณ์จะใช้เวลาในการตรวจทานน้อยกว่า และหาคำผิดได้มากกว่า คนที่ไม่มีประสบการณ์ จึงสามารถสรุปได้ว่า ประสบการณ์มีอิทธิพลต่อผลของพฤติกรรมและการรับรู้ของมนุษย์เป็นอย่างมาก

III. การรับรู้ของมนุษย์จากการอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

กระบวนการในการรับรู้และการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาเมื่อมนุษย์เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสื่อในกระบวนการสื่อสาร โดยที่ การรับรู้ของมนุษย์นั้นมีหลายด้าน เช่น ด้านความจำและความเข้าใจ ซึ่งผลจากการรับรู้และการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ นี้ ทำให้มนุษย์ได้รู้จักสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นดียิ่งขึ้น และจะทำให้มนุษย์เกิดความคิดเห็นหรือมีทัศนคติต่อสิ่งนั้น ๆ ได้ต่อไป

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสื่อ

ปรกติในการใช้สื่อหรือเปิดรับสื่อประเภทหนึ่ง ๆ มนุษย์ก็จะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ นั้น ๆ ในรูปแบบที่เกี่ยวเนื่องกับลักษณะของสื่อ โดยที่ปฏิสัมพันธ์นี้จะเกี่ยวข้องกับของคนในด้านรูปแบบ การรับรู้ บุคลิกภาพ ประสบการณ์ในการใช้สื่อและเป้าหมายในการใช้สื่อ และการมีปฏิสัมพันธ์ จะเกี่ยวข้องกับสื่อในด้านคุณลักษณะเฉพาะของสื่อ นั้น ๆ เช่น ระบบการทำงาน การจัดการข้อมูล และรูปแบบการนำเสนอข่าวสาร เป็นต้น (Van der Veer et al. อ้างถึงใน Benyon and Murray, 1988) ซึ่งปฏิสัมพันธ์ในที่นี้จะเกิดขึ้นกับการใช้สื่อทุกประเภทรวมทั้งการอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ด้วย

การมีปฏิสัมพันธ์ (interactivity) มีลักษณะเหมือนการโต้ตอบหรือการสนทนา (conversationality) ระหว่างมนุษย์และสื่อในระหว่างการใช้งาน Rafaeli (1988) ได้กล่าวไว้ว่า สื่อที่สามารถเลียนแบบลักษณะการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเองได้มากที่สุด จะเป็นสื่อที่ได้เปรียบสื่ออื่น ๆ ในการสื่อสาร และคอมพิวเตอร์ก็จัดเป็นสื่อที่มีลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ ดังกล่าวมากที่สุด

นอกจากนี้ลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ของสื่อยังจะมีผลต่อทัศนคติและกระบวนการรับรู้ของมนุษย์อีกด้วย กล่าวคือ มนุษย์จะรู้สึกชื่นชอบและมีแรงจูงใจในการใช้สื่อที่สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ได้มาก และในการใช้สื่อที่มีปฏิสัมพันธ์มากจะทำให้มนุษย์เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่กว้างขึ้น แต่การจะเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสื่อหนึ่ง ๆ ได้นั้นก็อาจจะต้องใช้เวลาานพอสมควรเช่นกัน (Rafaeli, 1988)

อาจกล่าวได้ว่าในบรรดาสื่อต่าง ๆ ที่มนุษย์ใช้อยู่ คอมพิวเตอร์ถือเป็นสื่อที่สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ได้มากและชัดเจนที่สุด ซึ่ง Jagodzinski และ Clarke (1988) ได้กล่าวไว้ว่าในการที่มนุษย์จะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์หรือใช้งานคอมพิวเตอร์นั้น จะมีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งในด้านของคอมพิวเตอร์และผู้ใช้ โดยที่ผู้ใช้ที่จะทำงานกับคอมพิวเตอร์ได้ดี จะต้องเป็นผู้ที่มีทัศนคติในทางบวกกับคอมพิวเตอร์ มีพื้นฐานความรู้และมีประสบการณ์พอสมควร นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ รูปแบบการเรียนรู้ และลักษณะทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคลอีกด้วย

ในการอ่านหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์มนุษย์ก็จะมีปฏิสัมพันธ์กับหนังสือพิมพ์และคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นทางผ่านของหนังสือพิมพ์ออนไลน์แตกต่างกันไป ถึงแม้ผู้อ่านจะต้องประมวลข้อมูลจากการอ่านเหมือนกัน คือ เริ่มจากการที่ผู้อ่านกวาดสายตาด่วนทั่วหนังสือ แล้วจะมีการประมวลเอารูปแบบของตัวหนังสือ ความหมาย หน้าที่และบริบทของคำ และประโยคเข้าสู่ระบบความจำและความเข้าใจของผู้อ่าน แต่รูปแบบการนำเสนอและลักษณะเฉพาะของสื่อก็อาจจะมีผลให้รูปแบบการรับรู้ของคนแตกต่างกันไป นอกเหนือจากความสามารถในการประมวลข้อมูลของผู้อ่านแต่ละคนที่จะแตกต่างกันอยู่แล้ว ซึ่งลักษณะเฉพาะและรูปแบบการนำเสนอของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่อาจจะมีส่วนในการกำหนดรูปแบบการรับรู้ของมนุษย์จะได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

ลักษณะเฉพาะและรูปแบบการนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่มีส่วนกำหนดข้อมูลที่ผู้อ่านได้อ่าน

หนังสือพิมพ์มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างจากสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ กล่าวคือ หนังสือพิมพ์จะมีการนำเสนอข่าวเด่นหรือข่าวที่สำคัญไว้ในหน้าหนึ่ง ส่วนในหน้าอื่น ๆ ก็จะมีการจัดข่าวแยกเป็นประเภท (sections) โดยที่ในหน้าหนึ่ง ๆ จะมีการเสนอข่าวในประเภทเดียวกัน และจะมีการเสนอข่าวประเภทนั้น ๆ ในหน้าที่แน่นอนเหมือนกันทุกฉบับ ทั้งนี้ก็อาจจะแตกต่างกันออกไปตามการจัดเรียงหน้าข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับ และเนื่องจากขนาดหน้ากระดาษของหนังสือพิมพ์มีขนาดใหญ่กว่าขนาดหน้าของหนังสือทั่ว ๆ ไปมาก หนังสือพิมพ์จึงสามารถใช้ตัวหนังสือขนาดใหญ่พิเศษในการพาดหัวข่าว ซึ่งก็นับเป็นลักษณะเฉพาะในการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์อย่างหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัด

นอกจากการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่โดดเด่นประจำฉบับในหน้าหนึ่งแล้ว หนังสือพิมพ์ก็ยังมีสิ่งที่ช่วยชี้แนะผู้อ่านให้รับรู้ถึงความสำคัญของข่าวบางข่าวอีก ได้แก่ การใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่ที่สุดพาดหัวข่าวกับข่าวที่ให้ความสำคัญมากที่สุด การมีสารบัญหรือดัชนีในหน้าหนึ่งที่บอกให้ผู้อ่านทราบว่า มีข่าวหรือบทความใดที่น่าสนใจในฉบับบ้าง และบทบรรณาธิการก็จะเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยชี้แนะผู้อ่านว่า ตอนนีข่าวใดกำลังเป็นที่สนใจของผู้คนในสังคมอยู่ ซึ่งเมื่อผู้อ่านได้รับรู้ถึงความสำคัญของข่าวบางข่าวแล้ว ผู้อ่านก็มีแนวโน้มที่จะเลือกอ่านข่าวต่าง ๆ ตามการรับรู้ความสำคัญของข่าวดังกล่าวมาแล้วได้

ในขณะที่เดียวกันหนังสือพิมพ์ออนไลน์จะมีการเสนอข่าวบนจอคอมพิวเตอร์ ซึ่งขนาดของหน้าจอจะเล็กกว่าขนาดของหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์มาก หนังสือพิมพ์ออนไลน์จึงไม่สามารถใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่พิเศษในการพาดหัวข่าวเหมือนในหนังสือพิมพ์ได้ หนังสือพิมพ์ออนไลน์จึงมีการนำเสนอหัวข้อข่าวในขนาดเดียวกันหมด และจะจัดหัวข้อข่าวทั้งหมดเรียงกันไปตามประเภทของข่าว ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์จึงไม่ได้รับรู้ถึงความสำคัญของข่าวบางข่าวเหมือนการอ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ ดังนั้นการเลือกอ่านข่าวแต่ละข่าวของผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ จึงขึ้นอยู่กับความสนใจส่วนตัวของผู้อ่านเป็นสำคัญ

นอกจากนี้การที่หนังสือพิมพ์เสนอข่าวในหน้ากระดาษ ก็ทำให้ผู้อ่านสามารถพลิกหน้าเปิดอ่านข่าวต่าง ๆ ได้ง่ายและรวดเร็ว และการอ่านจากหน้ากระดาษก็ยังทำให้ผู้อ่านสามารถกวาดสายตาอ่านข่าวได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย ผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์บางคนจึงสามารถอ่านหนังสือพิมพ์ได้ทั้งฉบับในเวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง แต่ในการอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ การจะเข้าไปอ่านเนื้อหาของข่าวหนึ่ง ๆ ได้นั้น ผู้อ่านจะต้องคลิกเลือกหัวข้อข่าวที่จะอ่านก่อนแล้วโปรแกรมการสื่อสารของระบบออนไลน์จะดึงข้อมูลขึ้นมาเสนอบนหน้าจอให้ผู้อ่านได้อ่าน และเมื่ออ่านข่าวเสร็จแล้วก็จะต้องรอให้โปรแกรมการสื่อสารดึงข้อมูลที่เป็นหัวข้อข่าวขึ้นมา เพื่อจะเลือกอ่านข่าวอื่น ๆ ต่อไป

ในการรอให้ข้อมูลชุดใหม่ขึ้นมาบนหน้าจอให้ได้อ่านนั้น ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ก็ต้องเสียเวลาในการรอให้โปรแกรมการสื่อสารดึงข้อมูลมาทุกครั้ง จึงมีผลให้การอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ต้องใช้เวลามากกว่าการอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์มาก ทั้งนี้ Dillon et al. ได้ทำการทดลองเปรียบเทียบการอ่านจากกระดาษและคอมพิวเตอร์พบว่า การอ่านจากหน้าจอคอมพิวเตอร์ จะทำให้ประสิทธิภาพในการอ่านด้านความเร็วลดลงถึง 20-30 %

อย่างไรก็ตามหากจะพิจารณาการอ่านข่าวเพียงในระดับความนำผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ก็จะสามารถอ่านข่าวได้มากกว่าการอ่านจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ เพราะในหนังสือพิมพ์ออนไลน์มักจะมีการเสนอเฉพาะหัวข้อข่าว ผู้อ่านต้องเลือกเข้าไปอ่านเนื้อหาข่าวแต่ละข่าวเอง แต่สำหรับหนังสือพิมพ์ออนไลน์บางฉบับจะมีการนำเสนอความนำ (lead) ควบคู่ไปกับหัวข้อข่าวแต่ละข่าวเลย ผู้อ่านจึงสามารถที่จะอ่านความนำของข่าวได้ขณะที่อ่านหัวข้อข่าว รูปแบบการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ในลักษณะนี้จึงอาจจะเอื้อให้ผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์สามารถอ่านข่าวในระดับความนำได้มากกว่าผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่ารูปแบบการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์มีส่วนในการเข้ามากำหนดลักษณะและจำนวนข่าวที่ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ประเภทจะได้อ่านได้ โดยที่ผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์จะได้อ่านข่าวตามความสนใจของผู้อ่านเองมากกว่าผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ แต่ผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์จะสามารถอ่านข่าวได้มากกว่าผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ในเวลาการอ่านที่เท่า ๆ กัน ยกเว้นในกรณีที่พิจารณาการอ่านข่าวเพียงระดับความนำและหนังสือพิมพ์ออนไลน์มีการนำเสนอความนำพร้อม ๆ ไปด้วยกับหัวข้อข่าวแต่ละข่าวเลย

ลักษณะเฉพาะและรูปแบบการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่มีผลต่อความจำของผู้อ่าน

เนื้อหาหรือข่าวที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ จะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งผู้อ่านสามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหาข่าวได้เลย โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้เชิงเทคนิคอื่น ๆ ภาษาที่ใช้ก็จะจะเป็นภาษาทั่วไปในชีวิตประจำวัน โครงสร้างประโยคของข่าวหนังสือพิมพ์ก็จะไม่ซับซ้อนเหมือนในงานเขียนบางประเภท ดังนั้นจึงถือได้ว่าภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์ไม่เป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ข้อมูลของผู้อ่านทั้งการอ่านหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

สำหรับรูปแบบการเขียนข่าวหรือการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์จะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการนำเสนอข่าวสารในสื่ออื่น ๆ โดยที่หนังสือพิมพ์จะมีการเสนอข่าวในลักษณะพีระมิดหัวกลับ (inverted pyramid) ซึ่งจะมีการนำเสนอเนื้อหาหรือส่วนสำคัญที่สุดของข่าวในด้านบนหรือในส่วนของความนำ (lead) แล้วจึงค่อยเสนอรายละเอียดต่าง ๆ ของข่าวเรียงลงมาในส่วนของเนื้อหา หากผู้อ่านอ่านข่าวเพียงส่วนของความนำ ก็จะสามารถรับรู้ใจความสำคัญของข่าวทั้งข่าวได้ ทั้งนี้ผู้อ่านที่มีประสบการณ์จะมีแบบแผนการรับรู้ (schema) รูปแบบการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งหากรับรู้แบบแผนการนำเสนอแล้ว ผู้อ่านก็จะสามารถประมวลผลข้อมูลและรับรู้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Hawkins and Daly, 1988)

ในการทำความเข้าใจเนื้อหาข่าว Hawkins และ Daly กล่าวว่า คนจะเข้าใจความหมายของข้อความจากการประมวลข้อมูลให้เข้ากับแบบแผนการรับรู้ (schema) ที่มีอยู่เดิม ซึ่งแบบแผนการรับรู้ของแต่ละคน จะเป็นสิ่งที่กำหนดและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการรับรู้ข้อมูลใหม่ ๆ หากข้อมูลที่รับเข้ามาใหม่มีความซับซ้อน คนก็จะพยายามเข้าใจสิ่งนั้น โดยการใช้แบบแผนการรับรู้ที่เกี่ยวกับโลกและสังคมมาช่วยในการทำความเข้าใจ และในการอ่านหนังสือพิมพ์ บางครั้งผู้อ่านก็ต้องพยายามทำความเข้าใจรายงานข่าวบางชิ้นที่ไม่ชัดเจนสมบูรณ์ด้วยความรู้ที่มีอยู่ ซึ่งก็จะทำให้ผู้อ่านสามารถอ่านและเข้าใจเนื้อหาข่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ลักษณะของสื่อจะมีส่วนในการกำหนดการรับรู้ในด้านความจำของคนอีกด้วย กล่าวคือ หนังสือพิมพ์จะมีการเสนอเนื้อหาด้วยตัวอักษรที่มีขนาดเล็กกว่าในหนังสือพิมพ์ออนไลน์มาก ซึ่งในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ผู้อ่านสามารถปรับเปลี่ยนขนาดและรูปแบบของตัวอักษรได้ตามความพอใจด้วย ทั้งนี้ Gould et al. (อ้างถึงใน Dillon et al. อ้างแล้ว) ทำการวิจัยพบว่า รูปแบบของตัวอักษรก็มีผลต่อประสิทธิภาพในการอ่าน ถึงแม้จะมีผลเพียงเล็กน้อยก็ตาม

ถึงแม้หนังสือพิมพ์จะมีขนาดตัวอักษรเล็กกว่าหนังสือพิมพ์ออนไลน์ แต่ก็มีการจัดข่าวเป็นคอลัมน์ ทำให้ผู้อ่านสามารถกวาดสายตารับข่าวได้สะดวก ในขณะที่เนื้อหาข่าวที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ จะไม่มีการจัดเป็นคอลัมน์เลย แต่จะมีการเสนอเนื้อหาข่าวจะเรียงกันไปตามความกว้างของหน้าจอ ทำให้ผู้อ่านต้องกวาดสายตาในการอ่านในช่วงที่ยาวกว่าการอ่านข่าวในหนังสือพิมพ์มาก ทั้งนี้อาจจะส่งผลให้การอ่านจากหน้าจอคอมพิวเตอร์ ผู้อ่านรู้สึกเมื่อยล้าสายตาได้ง่ายกว่าการอ่านจากหนังสือพิมพ์ก็ได้

ยิ่งไปกว่านั้น การอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของคุณลักษณะของจอคอมพิวเตอร์อีก เช่น การที่จอคอมพิวเตอร์มีลักษณะที่ตรง ผู้อ่านไม่สามารถปรับเอนได้ตามความต้องการเหมือนหนังสือพิมพ์ การมีแสงสะท้อนและแสงกระพริบ (flicker) จากหน้าจอ ก็อาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกปวดหรือแสบตาได้เมื่ออ่านไปนาน ๆ และที่สำคัญคือ หากคุณภาพการแสดงผลของจอคอมพิวเตอร์ไม่ดี ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อความเร็วในการอ่านและการประมวลผลข้อมูลด้านความจำของผู้อ่านได้อีกด้วย

ลักษณะและรูปแบบการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้อ่าน

จากข้อมูลในข้างต้นก็อาจทำให้ลักษณะและรูปแบบการนำเสนอของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ได้บ้างแล้ว ซึ่งจะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์มีลักษณะเด่นและลักษณะด้อยที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ความชอบและความพึงพอใจของผู้อ่านแต่ละคนที่มีต่อสื่อแต่ละประเภทก็อาจจะแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพ ทัศนคติและประสบการณ์ของแต่ละคนเป็นสำคัญ โดยที่มิงงานวิจัยบางชิ้นพบว่า ผู้ใช้ที่ไม่มีทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ก็มีแนวโน้มที่จะไม่ชอบการใช้คอมพิวเตอร์ด้วย (Dillon et al. อ้างแล้ว) ดังนั้นจึงอาจจะประเมินได้ว่า ความคุ้นเคยกับสื่อก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะล้มไม่ได้ในการจะศึกษาถึงการเลือกใช้และความพึงพอใจของคนต่อสื่อ

ในส่วนของการศึกษาการอ่านหรือการรับรู้ของคนเปรียบเทียบระหว่างหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ โดยเน้นถึงธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภท เพื่อจะดูอิทธิพลของสื่อที่มีต่อกระบวนการรับรู้ของมนุษย์ยังไม่มีเลย เท่าที่ได้ศึกษาค้นคว้าพบงานวิจัยเรื่อง Information Seeking and Information Processing: Newspaper versus Videotext ของ Eugenia Zerbinos เพียง 1 เรื่องเท่านั้น

งานวิจัยเปรียบเทียบการอ่านจากหนังสือพิมพ์และวิดีโอเท็กซ์

Eugenia Zerbinos (1990) ศึกษาเปรียบเทียบ Information Seeking และ Information Processing ระหว่างการอ่านหนังสือพิมพ์และวิดีโอเท็กซ์ ซึ่งเป็นการสื่อข่าวผ่านระบบออนไลน์ของคอมพิวเตอร์ พบว่า ผู้ที่อ่านข่าวจากวิดีโอเท็กซ์จะมีพฤติกรรมการแสวงหาข่าวสารมากกว่าผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ และผู้ที่อ่านข่าวจากวิดีโอเท็กซ์จะสามารถระลึกข้อมูลตามข้อเท็จจริงได้มากกว่าผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์เมื่อเปรียบเทียบเป็นสัดส่วนระหว่างข้อมูลที่ได้อ่านทั้งหมดและข้อมูลที่สามารถระลึกได้

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเปรียบเทียบการอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่กล่าวมาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและสาร ลักษณะเฉพาะของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ รูปแบบการนำเสนอของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ระบบไฮเปอร์เท็กซ์ รูปภาพและกราฟิก แบบแผนการรับรู้ของคน (schema) การรับรู้และการจดจำจากการอ่าน ความเร็วในการอ่าน งานวิจัยเปรียบเทียบการอ่านจากกระดาษและจอคอมพิวเตอร์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสื่อ ลักษณะเฉพาะและรูปแบบการนำเสนอของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่มีส่วนกำหนดข้อมูล que ผู้่านได้อ่าน ความจำ และความพึงพอใจของผู้อ่าน ตลอดจนงานวิจัยเปรียบเทียบการอ่านจากหนังสือพิมพ์และวิดีโอเท็กซ์ จะเห็นได้ว่าล้วนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบการอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ทั้งสิ้น อย่างน้อยที่สุดก็พอจะทำให้รู้ถึงทิศทางของความเร็วและรูปแบบการรับรู้ด้านข้อมูลที่ได้อ่าน ความจำ และความพึงพอใจของผู้อ่าน ในการอ่านหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์เปรียบเทียบกัน โดยที่รูปแบบและทิศทางดังกล่าวได้แสดงไว้ในสมมุติฐานของการวิจัย ดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมุติฐานการวิจัย

1. ผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์และผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์สามารถอ่านข่าวได้ในปริมาณที่แตกต่างกัน เนื่องจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ระบบอินเทอร์เน็ตจะมีการนำเสนอความน่าเชื่อถือไปกับหัวข้อข่าว จึงทำให้ผู้อ่านสามารถอ่านความน่าไปพร้อม ๆ กับการอ่านหัวข้อข่าวได้เลย แต่หนังสือพิมพ์มีลักษณะที่เอื้อให้ผู้อ่านเข้าถึงเนื้อหาข่าวได้ง่ายกว่าหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ทั้งนี้ในการอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์จะสามารถสังเกตการอ่านข่าวได้ 2 ลักษณะ คือ การอ่านข่าวเพียงระดับความนำ ซึ่งผู้อ่านก็สามารถรับรู้ใจความสำคัญของข่าวได้ทั้งหมด และการอ่านข่าวถึงระดับเนื้อหา ซึ่งผู้อ่านจะสามารถรับรู้รายละเอียดต่าง ๆ ของข่าวด้วย ดังนั้นในการศึกษาถึงการอ่านข่าวของกลุ่มตัวอย่าง จึงได้ทำการสังเกตเป็น 2 ลักษณะดังกล่าว โดยที่

1.1 ถ้านับจำนวนชิ้นข่าวที่ได้อ่านในระดับความนำ ผู้อ่านกลุ่มหนังสือพิมพ์ออนไลน์จะอ่านข่าวได้มากกว่าผู้อ่านกลุ่มหนังสือพิมพ์

1.2 ถ้านับจำนวนชิ้นข่าวที่ได้อ่านถึงระดับเนื้อหา ผู้อ่านกลุ่มหนังสือพิมพ์จะอ่านข่าวได้มากกว่าผู้อ่านกลุ่มหนังสือพิมพ์ออนไลน์

2. ผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์และผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์สามารถจดจำเนื้อหาข่าวได้ในลักษณะที่แตกต่างกัน เนื่องจากหนังสือพิมพ์มีลักษณะบางอย่างที่เอื้อให้ผู้อ่านสามารถกวาดสายตาอ่านข่าวต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ผู้อ่านจึงอาจจะไม่ได้อ่านข่าวอย่างตั้งใจเท่าที่ควร ในขณะที่หนังสือพิมพ์ออนไลน์จะมีข้อจำกัดอันเกิดจากลักษณะเฉพาะของคอมพิวเตอร์ เช่น การมีแสงกระพริบจากหน้าจอและความกว้างของหน้าจอ เข้ามามีผลต่อผู้อ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ให้สามารถอ่านได้ช้าลง ซึ่งอาจจะมีผลให้ผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ต้องมีความตั้งใจและใช้ความพยายามในการอ่านข่าวมากกว่าผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์

ทั้งนี้ในส่วนของความจำจะแบ่งวัดเป็น 3 ลักษณะ คือ ความจำชิ้นข่าว ความจำเนื้อหาข่าว และความจำข้อมูลที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง

2.1 ความจำชิ้นข่าว จะนับจากจำนวนชิ้นข่าวที่ผู้อ่านสามารถจำเนื้อหาได้ โดยที่

2.1.1 ผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์สามารถจดจำเนื้อหาข่าวได้มากกว่าผู้อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์

2.2 ความจำเนื้อหาข่าว จะนับจากข้อมูลที่ผู้อ่านสามารถจำได้ทั้งหมดจากการอ่านข่าว โดยที่

2.2.1 เมื่อเปรียบเทียบความจำต่อชิ้นข่าว การอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ผู้อ่านจะสามารถจดจำเนื้อหาข่าวได้มากกว่าการอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์

2.2.2 เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลเฉลี่ยของบุคคล ผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์จะสามารถจดจำเนื้อหาข่าวได้มากกว่าผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์

2.3 ความจำข้อมูลที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง จะนับจากข้อมูลที่ผู้อ่านสามารถจำได้ ถูกต้องตามข้อเท็จจริงที่นำเสนอในข่าว โดยที่

2.3.1 เมื่อเปรียบเทียบความจำข้อมูลที่ถูกต้องต่อชิ้นข่าว การอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ผู้อ่านจะสามารถจดจำเนื้อหาข่าวได้มากกว่าการอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์

2.3.2 เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลเฉลี่ยของบุคคล ผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์จะสามารถจดจำเนื้อหาข่าวได้ถูกต้องตามข้อเท็จจริงมากกว่าผู้ที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังจะศึกษาถึงอิทธิพลของรูปภาพและกราฟิกในการดึงดูดความสนใจของผู้อ่านและศึกษาถึงความพอใจต่อลักษณะเฉพาะและรูปแบบการนำเสนอข้อมูลของหนังสือพิมพ์ และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ของผู้อ่านอีกด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย